

Diarienummer 3026-2023

Finsk-svenska gränsälvskommisionens yttrande i HaV:s samråd om bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys

Finsk-svenska gränsälvskommisionen tackar för möjligheten att avge ett yttrande i remissen och för möjligheten till förlängd svarstid. Kommissionen kommenterar innehållet ur synvinkeln av gränsälvsöverenskommelsen mellan Sverige och Finland (*Prop 2009/10:212*). Trots att Östersjön i stort sett är utanför det geografiska tillämpningsområdet för överenskommelsen kan havsmiljön ha påverkan som sträcker sig till Torne älv genom påverkan på vandringsfiskbestånden. Det är känt att Torne älvs lax vandrar ända till Södra Östersjön och lever därmed en stor del av sin livscykel i Östersjön. I gränsälvsöverenskommelsens syfte konstateras att särskilt vikt ska fästas vid skydd och hållbart nyttjande av fiskbestånden (art. 2.2.d).

I sammanfattningen av marina strategin för Nordsjön och Östersjön 2024—2029 beskrivs bl.a. att huvuddelen av arterna av marina däggdjur, sjöfåglar och marina fiskar bedöms inte uppnå god miljöstatus. Tillståndet för havsmiljöns arter och livsmiljöer är fortsatt kritiskt. Vidare nås inte god miljöstatus för övergödning, farliga ämnen, kommersiellt nyttjade fiskar och skaldjur eller främmande arter.

Laxens tillstånd

I rapporten visas att god status uppnås varken för kriterierna fiskeridödlighet eller lekbiomassa när det gäller arten lax. Övergripande status för lax under 2016-2021 uppnår ej god. Dessutom överskreds gränsvärdet för dioxiner och dioxinlika PCB:er för 6 av 10 laxar (2020).

Torne älv är hemälv för det största vildlaxbeståndet i Europa och producerar tillsammans med Kalix älv en överväldigande majoritet av all vildlax i Östersjön-området. Under laxvandringssäsongen 2023 blev det tydligt att laxens situation är kritisk. Enligt biologiska underlaget för Torneälv gjort i samarbete mellan SLU och finska Naturresursinstitutet (LUKE) (*):

"Mängden lekvandrande lax minskade för andra året i rad och 2023 uppgick antalet ekoräknade individer endast till 20 000 – det lägsta antalet sedan 2010 och betydligt sämre än ICES:s prognoser. En trolig huvudförklaring till denna minskning som även observerats i andra älvar är att laxens naturliga överlevnad under havsfasen försämrats påtagligt."

Laxens havsöverlevnad är givetvis komplext och kan påverkas av bl.a. predation, tillgång på föda, klimat, övergödning, farliga ämnen, fiske och hantering av lax vid fiske efter andra arter (med push up-fällor) m.m. Dessa tillsammans kan negativt bidra till en överlappande, kumulativ påverkan på laxens överlevnad.

Kommissionen konstaterar att tillståndet för Torne älvs lax är oroväckande och lyfter att det är viktigt att minska negativ påverkan så att beståndet får möjlighet att återhämta sig.

Vad gäller havsmiljön generellt bidrar samtliga Östersjö-länder mer eller mindre med påverkan i termer av övergödning och farliga ämnen, från diverse källor såsom industrier, jord- och skogsbruk, avloppsverk m.m. I HELCOMs holistiska rapport om tillståndet för Östersjön (HOLAS3) beskrivs att havsmiljöns status har förbättrats väldigt lite eller inte alls under perioden 2016-2021.

Finsk-svenska gränsälvskommissionen påpekar att denne är sakägare i frågan gällande havets tillstånd såvida det har en påverkan för Torne älvs vandringsfiskbestånd. Det ligger i kommissionens och gränsälvstraktens intresse att laxens havsöverlevnad inte påverkas negativt som följd av exempelvis havets dåliga tillstånd eller överfiske. Detsamma gäller givetvis även för andra vandringsfiskarter såsom vandringsik, havsöring och nejonöga.

Gällande avsnittet: Ekonomisk statistik för näringar som är beroende av havet

I avsnittet i fråga behandlas kommersiellt fiske, fritidsfiske och husbehovsfiske i havsområdet.

Kommissionen lyfter att vandringsfisk såsom lax lever en del av sin livscykel till havs där den växer till sig innan vandring för lek till sina hemälvar. T.ex. Torne älvs lax har ett omätbart stort värde för älvdalen samt kulturella och sociala förhållanden knutna till fisket i hela Tornedalen. Även laxfisketurismen har en stor betydelse för gränsälvsområdet. Enligt Pohja-Mykrä et al (2018 **) bidrog laxfisketurismen i Torne älv i genomsnitt 214 € per fiskat laxkilo i regionalekonomisk nytta. Genomsnittliga värdet per fångad lax i älven räknades till 1320 €, vilket är avsevärt större än ekonomiska värdet av en fiskad lax från kommersiellt fiske till havs. Kommissionen påpekar att älvdalens fiske påverkas direkt av vandringsfiskens möjligheter till överlevnad i havet.

Yttrandet har beretts av kommissionens vatten- och miljöingenjör Simja Lempinen.

Kommissionen har godkänt yttrandet via e-post 12 mars 2024 och yttrandet har sparats i ACTA diarierhanteringssystem.

Finsk-svenska gränsälvskommissionen

* Stefan Palm¹ (SLU), Atso Romakkaniemi² (Luke), Johan Dannewitz (SLU), Tapani Pakarinen (Luke), Lari Veneranta (Luke), Ville Vähä (Luke), Andreas Broman (Länsstyrelsen Norrbotten)

**Erätälouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset, Mari Pohja-Mykrä et al, 2018